

เพลงไทยพื้นบ้านที่เรียบเรียงเป็นโน้ตเปียโน
เพื่อฝึกสมาธิและความจำของเด็ก¹
Thai Traditional Songs on the Piano for
Children's Concentration and Memory¹

จักริวิดา เหล็กนิม², คมสันต์ วงศ์วรรณ³ และเกษตรชัย และหิมี⁴
Jakwida Leaknim², Komson Wongwan³ and Kasetchai Laeheem⁴

¹ ได้รับทุนอุดหนุนเพื่อวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90112

³ ผศ.ดร., ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90112

⁴ รศ.ดร., ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90112

¹ Funded by the Graduate School of Prince of Songkla University

² Ph.D (candidate) in Human and Social Development Department, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, 90112

³ Asst. Prof. Dr., in Human and Social Development Department, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, 90112

⁴ Assoc. Prof. Dr., in Human and Social Development Department, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, 90112

* Corresponding author: E-mail address: jmusic95@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียบเรียงเพลงไทยพื้นบ้านเป็นโน้ตเปียโนและเผยแพร่เพื่อฝึกสมาธิและความจำของเด็ก ใช้หลักวิธีวิจัยทางมานุษยดนตรีวิทยาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ผลของการวิจัย คือ การนำเพลงไทยพื้นบ้านที่เป็นที่รู้จักและนิยมมาเรียบเรียงเป็นโน้ตเปียโนจำนวน 9 เพลง ประเภทแรก คือ เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงในภาคใต้ ได้แก่ เพลงพัดชา เพลงนี้เป็นเพลงที่คณะหนังตะลุงทั่วไปนำมาใช้เหมือนกันในการบรรเลงให้ครบ 12 เพลง ตามธรรมเนียมปฏิบัติในการโหมโรงหนังตะลุง ประเภทถัดมา คือ เพลงไทยภาคกลางประกอบด้วย เพลงลอยกระทง เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เพลงราตรีประดับดาว เพลงเขมรลออองค์ เพลงขับไม้ บัณเฑาะว์ และ เพลงคำหวาน อีกประเภทหนึ่ง คือ เพลงที่นิยมใช้สำหรับประกอบการเต้นรอนเงของจังหวัดชายแดนใต้ คือ เพลงลาซูดอว และประเภทสุดท้าย เป็นเพลงที่ผู้วิจัยแต่งและเรียบเรียงด้วยตนเองคือ เพลงกล้วยไม้ซึ่งนอกจากจะบรรเลงด้วยเปียโนได้แล้วยังสามารถนำบรรเลงกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านได้เช่นเดียวกับเพลงไทยพื้นบ้านทั่วไป

คำสำคัญ: เพลงไทยพื้นบ้าน ฝึกสมาธิ ความจำ เด็ก เปียโน

Abstract

The purposes of this research were to compile Thai traditional music to play on the piano for children's concentration and memory. The research was based on the historical musicology approach with the use of ethnomusicology method in interviewing and gathering information. The research resulted in 9 pieces of piano music for Thai traditional songs that are well-known and popular among traditional troupes. The first category is music used to accompany performances in the Southern part, particularly Nang Talung (shadow puppet show): Patcha song (a type of melody of Thai folk music), These song are commonly used by most Nang Talung troupes out of a total of 12 songs usually played. The next category is well-known traditional central Thai songs consisting of Loy Krathong,

Khaek Mon Bang Khun Phrom, Ratri Pradap Dao, Khamen La-o-on, Khap Mai Bando, and Kham Wan. Another category is music used to accompany Rong-ngeng Dance of the Southern part which is Lakhu duwo; and last is the song composed by the researcher called “Kluay Mai” or orchids which, in addition to being played on the piano, can be played on a traditional instrument like other traditional Thai songs.

Keywords: Thai Traditional Songs, Concentration, Memory, Children, Piano

บทนำ

เพลงไทยพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยมาแต่โบราณ เป็นบทเพลงที่ขับร้องหรือการเล่นดนตรีของผู้คนในท้องถิ่น โดยเชื่อกันว่าเพลงไทยพื้นบ้านเกิดจากที่คนเราสามารถรับรู้และได้ยินเสียงที่เกิดขึ้นต่าง ๆ จากธรรมชาติ เช่น เสียงลมพัด เสียงฟ้าร้อง เสียงร้องของสัตว์ต่าง ๆ ดัดแปลงให้เป็นเครื่องดนตรีชนิด เครื่องตี สี ตี เป่า เช่น กลอง แตรสังข์ (ทำจากหอยสังข์) ตะโพน ขลุ่ย กลองทัด ฉิ่ง บัณเฑาะว์ กรับ กังสดาล มโหระทึก ขอสสามสาย ระนาด และปี่ [1]

ภาคใต้เป็นดินแดนที่มีความแตกต่างด้านความเชื่อและศาสนา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแผ่นดินทอดยาวจากเหนือสู่ใต้ และพื้นที่ติดต่อกับทะเลสองฝั่ง ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนได้มีลักษณะเฉพาะเช่น ชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนา ชาวไทยนับถือศาสนาอิสลาม ชาวไทยเชื้อสายจีน ชนกลุ่มน้อยในบางพื้นที่ เช่น ชนเผ่าชาไก ชาวเล หรือชาวมอแกน [2] เพลงไทยพื้นบ้านภาคใต้ จึงมีบทบาทในการบรรเลงประกอบการละเล่นทุกชนิด เช่น โนรา หนังตะลุง กาหลอ และมะโย่ง เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะ ที่ได้รับอิทธิพลเครื่องดนตรีจากชาว มาลายู และภาคกลางของไทยด้วย แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้ และมีการสืบทอดทางวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกลายมาเป็นมรดกตกทอดมาสู่คนรุ่นหลัง และเนื่องด้วยภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพุทธและชาวมุสลิม มีวัฒนธรรมดนตรีและการละเล่นผสมผสานกัน มีการแบ่งชนิดของดนตรีและการละเล่นเป็นสองลักษณะ คือ ดนตรีพื้นบ้านของชาวไทยพุทธ ได้แก่ หนังตะลุง โนรา (มโนราห์) ลิเกป่าและกาหลอ ดนตรีพื้นบ้านของชาวมุสลิม ได้แก่ ร้องเงี้ง และลิเกฮูลู [3]

เพลงไทยพื้นบ้านมีลักษณะเด่นในองค์ประกอบดนตรีที่มีลีลาเฉพาะที่มีความน่าสนใจ บันไดเสียงที่ใช้และรูปแบบจังหวะที่ปรากฏเป็นจุดเด่นในการนำมาเรียบเรียงเป็นบทเพลงสำหรับเปียโนได้ ลักษณะของการดำเนินทำนองของเพลงไทยพื้นบ้านมีลักษณะคล้ายคลึงกับดนตรีพื้นบ้านชาติอื่นแถบเอเชีย ที่ใช้บันไดเสียงเพนตาโทนิค (Pentatonic Scale) [4] การศึกษาวิจัยดนตรีพื้นบ้านไทยมีความเห็นตรงกันในเรื่องของบันไดเสียงของดนตรีพื้นบ้านไทยของ พื้นบ้านท่าโพ มีการวิเคราะห์ลักษณะของบันไดเสียงของทำนองเพลงพื้นบ้านพบว่า ดนตรีพื้นบ้านไทยสามารถนำมาพัฒนาเป็นบทเพลงเปียโนในแบบตะวันตกได้ [5]

การนำเพลงไทยพื้นบ้านมาเรียบเรียงเป็นบทเพลงเปียโนครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รับแรงบันดาลใจจากประวัติและผลงานของครูควน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2553 จ.สงขลา ผู้ซึ่งมีชื่อเสียงด้านการเป่าปี่เพลงไทยพื้นบ้านด้วยความไพเราะมายาวนาน และมีผลงานด้วยการเป็นนายปี่ให้กับคณะหนังตะลุงหลายคณะ เช่น หนังจวนพี่เถรน้องเถร หนังเลื่อนพานยาว หนังจ้อพานยาว หนังกั้นทองหล่อ (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ.2529) หนังพร้อมเผ่า หนังเลี่ยมป่าชิง หนังเขยเขี้ยวชาญ หนังชวนเขี้ยวชาญ หนังดำทรายขาว หนังเคียงทรายขาว หนังจวนแม่นาง หนังประคองศิลป์ (ประคอง ผลบุญ) หนังนครินทร์ ขาทอง (ศิลปินแห่งชาติ สาขาน้ำหนังตะลุง พ.ศ.2550) หนังครูเสวก หนังสมปองก้องฟ้า หนังสุนทร กุมารทอง หนังครูสมนึก หนังครูวิเชียร หนังสกุลเสียงแก้ว และปัจจุบันเป็นผู้ที่ยังคงสืบทอดการเล่นดนตรีพื้นบ้านแบบดั้งเดิมให้กับเยาวชนรุ่นหลังมาต่อเนื่อง ด้วยความรักในเสียงดนตรีเป็นชีวิตจิตใจ [6]

ปัจจุบันดนตรีสากลเข้ามามีบทบาทเป็นที่ยอมรับและมีผู้ให้ความสนใจกันอย่างกว้างขวาง ในขณะที่เยาวชนนักดนตรีพื้นบ้านที่ยังสามารถบรรเลงเพลงไทยพื้นบ้านได้วางมือจากการเล่นดนตรีด้วยการเปลี่ยนอาชีพไปทำอย่างอื่น ทำนองเพลงไทยพื้นบ้านจำนวนมากจึงไม่เป็นที่รู้จักหรือคนรุ่นใหม่ไม่สามารถบรรเลงได้ เนื่องจากไม่ได้มีโอกาสเรียนต่อเพลงกับนักดนตรีพื้นบ้าน หรือเพลงเหล่านั้นยังไม่มีฉบับบันทึกเป็นโน้ตไว้ และที่สำคัญผู้ที่เรียนดนตรีสากลไม่สามารถบรรเลงเพลงไทยพื้นบ้านได้ทันทีเพราะไม่สามารถอ่านหรือเข้าใจระบบการบันทึกโน้ตทางไทยที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับโน้ตดนตรีสากล

เปียโนเป็นเครื่องดนตรีที่เหมาะสมสำหรับการฝึกทักษะร่างกายของเด็ก เพราะต้องเล่นสองมือไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ การเรียนเปียโนมีผลระยะยาวในเรื่องสมาธิและความจำ

ที่นำไปสู่การพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่ดีด้วยเช่นกัน เพราะผู้เรียนเปียโนต้องเป็นผู้ที่สามารถในการแยกสัตประสานระหว่าง 2 มือได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ประโยชน์ที่แท้จริงจากการเล่นเปียโนของเด็ก ๆ คือ การใช้สมาธิอ่านโน้ตทั้งสองบรรทัด ใช้หู แขน ขา เท้าและมือ ทั้งสิบนิ้วกับสมองได้ทำกิจกรรมพร้อม ๆ กัน ซึ่งไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่ช่วยให้เด็กใช้ทักษะร่างกายได้ทั้งหมดเหมือนกับการเล่นเปียโน [7] ส่วนหนังสือแบบฝึกหัดหรือบทเพลงเปียโนส่วนมากเป็นของต่างชาติ เช่น สถาบัน Yamaha ประเทศญี่ปุ่น สถาบัน Trinity ประเทศอังกฤษ สถาบัน ABRSM (Royal) ประเทศออสเตรเลีย หรือหนังสือเรียนเปียโนจากประเทศมาเลเซีย ที่เรียบเรียงฟ้านบ้านสอดแทรกในบทเรียนเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงสนใจเรียบเรียงเพลงไทยฟ้านบ้านเป็นโน้ตสากลในรูปแบบบทเพลงเปียโนในระดับพื้นฐานเบื้องต้น เพื่อเป็นโอกาสในการฝึกสมาธิและความจำของเด็ก อีกทั้งเพื่อเผยแพร่เพลงไทยฟ้านบ้านให้เด็ก ๆ ที่เรียนดนตรีสากลได้รู้จัก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเรียบเรียงเพลงไทยฟ้านบ้านสำหรับฝึกสมาธิและความจำของเด็กโดยเปียโน
2. เพื่อเผยแพร่บทเพลงเปียโนจากเพลงไทยฟ้านบ้านสำหรับฝึกสมาธิและความจำของเด็กแก่บุคคลทั่วไป

ระเบียบการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “เพลงไทยฟ้านบ้านเพื่อฝึกสมาธิและความจำของเด็กโดยเปียโน” ใช้วิธีการศึกษาแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการระดับลึก (In-depth interview) สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยดนตรีวิทยา (Ethnomusicology) มีแนวทางดังนี้

1. พื้นที่ภาคสนาม แหล่งข้อมูลที่ศึกษา บุคคลข้อมูล โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Work) และการสัมภาษณ์บุคคล [8]

1.1 เก็บข้อมูลจากการศึกษาตามกระบวนการทางมานุษยดนตรีวิทยา

1.2 แหล่งข้อมูลจากเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงฟ้านบ้าน

1.3 โปรแกรมสำเร็จรูป Sibelius สื่อมีเดียชองยูทูปและซีดีเพลง

1.4 การอบรมเชิงปฏิบัติ “ดนตรีหนังตะลุงแบบดั้งเดิม” โดยครูควน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2553 ระหว่างวันที่ 27-28 มีนาคม 2560 ณ สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

1.5 บุคคลผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

- ครูควน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน)

พ.ศ.2553

- ครูชัย เหล่าสิงห์ นายกสมาคมหนังตะลุงจังหวัดสงขลา

- ครูณัฏฐวิทย์ นิยมจจิตร ครูชำนาญการ (ศศ.2) โรงเรียนท้ายเหมืองวิทยา จ.พังงา

- นายปวีศ ประวัติ เจ้าหน้าที่สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

2. วิธีการที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ใช้วิธีการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เกี่ยวกับเพลงไทยพื้นบ้าน

2.2 ร่วมฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี (ปี่ตั้น) ด้วยเพลงพื้นบ้านกับครูควน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2553

2.3 ขออนุญาตบันทึกวิดีโอและการบันทึกโน้ตอย่างละเอียด (Descriptive)

3. วิเคราะห์และคัดเลือกเพลงไทยพื้นบ้านที่มีความเหมาะสมจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้าน

4. จัดพิมพ์โน้ตเพลงไทยพื้นบ้านเป็นโน้ตสากลด้วยโปรแกรม Sibelius 7.5

5. ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเรียบเรียงเสียงประสานตรวจสอบแก้ไขโน้ตเพลง

6. ปรับปรุงแก้ไขโน้ตเพลงตามผู้ทรงคุณวุฒิ

7. ให้นักเรียนเปียโนทดลองบรรเลงเพื่อตรวจสอบระบบโน้ต

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า เพลงไทยพื้นบ้านเป็นเพลงที่มีลีลาในการขับร้องด้วยประโยคสั้น ๆ และมีจังหวะค่อนข้างเร็วเพื่อประกอบการเต้นรำให้ความสนุกสนานรื่นเริง

ต่อมาเมื่อต้องการใช้เป็นเพลงสำหรับขับร้อง และประกอบการแสดง จึงต้องประดิษฐ์ ทำนองให้มีจังหวะช้ากว่าเดิม และมีประโยคยาวกว่าเดิมให้เหมาะสมที่จะร้องได้เพราะ เพลงไทยที่ใช้ขับร้องและบรรเลงในปัจจุบันนี้ มีทั้งเพลงเก่าสมัยโบราณ และเพลงที่ ดัดแปลงจากของเก่า หรือเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ สามารถแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะและวิธีใช้ได้เป็นประเภทได้ดังนี้

เพลงชั้นเดียว หมายถึง เพลงที่มีจังหวะเร็ว โดยมีเสียงฉิ่งในการกำกับจังหวะ ความเร็ว การตีฉิ่งเริ่มด้วยเสียง **ฉิ่ง** และจบด้วยเสียง **ฉับ** ตีสลับไปมาจนกว่าจบเพลง ถ้าช่วงระหว่างเสียงฉิ่งและฉับเร็วกระชับติดกันก็แสดงว่าเป็นเพลงชั้นเดียว หรือสังเกต ได้จากทำนองร้อง เพลงชั้นเดียวจะร้องเอื้อนน้อย หรือไม่มีการร้องเอื้อนเลย เพลงชั้นเดียว ใช้ขับร้องและบรรเลงประกอบการแสดงมหรสพต่าง ๆ ในงานรื่นเริง

เพลงสองชั้น หมายถึง เพลงที่มีจังหวะปานกลาง ไม่ช้าหรือเร็วจนเกินไป ส่วนใหญ่ เป็นเพลงสั้น ๆ ที่สามารถร้องและจำทำนองได้ง่าย มีความยาวกว่าเพลงชั้นเดียวหนึ่งเท่าตัว หรือสังเกตจากเสียงฉิ่ง ช่วงระหว่างเสียงฉิ่งและฉับห่างกันปานกลาง ทำนองร้องมีเอื้อน ปานกลาง ขึ้นอยู่กับลักษณะของเพลง เพลงสองชั้นใช้ขับร้องและบรรเลงเพื่อเป็นการ ขับกล่อม และประกอบการแสดงมหรสพต่าง ๆ

เพลงสามชั้น หมายถึง เพลงที่มีจังหวะช้า ต้องใช้เวลาบรรเลงและขับร้องนานกว่า เพลงในอัตราอื่น ๆ เสียงฉิ่งและฉับห่างกันมาก ทำนองร้องมีการร้องเอื้อนยาว ๆ เพลงสามชั้น ใช้ขับร้องและบรรเลงในโอกาสทั่วไป

เพลงไทยพื้นบ้านที่ใช้บรรเลงของภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นเพลงไทยจากภาคกลาง แต่ในการบรรเลงถูกปรับ ไปตามวิธีการบรรเลงของทางภาคใต้ที่เป็นลักษณะเฉพาะ การบรรเลงดนตรีหนังตะลุงโดยทั่วไปมีการโหมโรงทั้งหมด 12 เพลง เพลงที่กำหนดโดย ถือเป็นเพลงครู คือ เพลงพัดชา ส่วนเพลงบรรเลงประกอบการแสดงอื่นที่นิยมและ ถือปฏิบัติคือ เพลงโหมโรง เพลงบอกเรื่อง เพลงเชิดฤๅษี เพลงออกโค และเพลงอื่น ๆ เช่น เพลงลาวสมเด็จ เพลงเขมรปี่แก้ว เพลงเขมรปากท่อ เพลงจีนแสด เพลงลาวดวงเดือน เพลงชายคดั่ง เพลงสุดสงวน เพลงสะบัดสะบั้ง เพลงเขมรเพวง เพลงชะนีร้องไห้ เพลงกล้วยไม้ เพลงพม่ารำชวาน เพลงพม่าแทงกบ เพลงสร่งน้ำ เพลงอิเหนา (ครวญ) เพลงซ้อยแม่เนา เพลงเขมรไทรโยค เพลงลาวเสียงเทียน เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เพลงคำหวาน เพลงลอยกระทง เพลงราตรีประดับ เพลงเขมรลอองค์ เพลงขับไม้ บัณเฑาะว์ ทั้งนี้เล่นให้ครบ 12 เพลง [9-13]

เพลงพัดชา : เป็นเพลงดับ อัตราสองชั้น ทำนองเก่า ประเภทหน้าทับปรบไก่ ใช้ประกอบการบรรเลงและการขับร้อง ในการทำขวัญประเภทต่าง ๆ หรือใช้เป็นเพลง ผูกหัดของวงมโหรี หรือวงปี่พาทย์ชาตรี ในต้นนางนาคหรือต้มโหรีของสมเด็จพระเจ้า วรวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามลนาคราชวรเดช กรมพระยาบำราบปรปักษ์ มี 5 เพลง คือ เพลงนางนาค เพลงพัดชา เพลงลีลากระทุ้ม เพลงกราวรำมอญ และเพลงโล้ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) นำเพลงพัดชาสองชั้นมาแต่งขยายเป็นอัตราสองชั้น ต่อมา นักดนตรี ไม่ทราบนามได้แต่งตัดในอัตราร้อยเดียว ครบเป็นเพลงเถา [9-13]

Piano

พัดชา

ทางปี : อนุควน ทวนอก
เรียบเรียง : ว่าที่ร้อยตรีหญิงจักรวาล เจริญนัม
ตรวจทาน : อนุพงษ์ ชมาตยกุล

Moderato $\text{♩} = 90$

$\text{♩} = 96$

7 $\text{♩} = 60$ [A]

14 $\text{♩} = 68$ [B]

21

29 [C]

37 [D]

44 1. 2. rit.

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม

ภาพที่ 1 เพลงพัดชา

เพลงลอยกระทง : เพลงลอยกระทงเป็นเพลงที่ครูเอื้อ สุนทรสนาน ร่วมกับ ครูแก้ว อัจฉริยะกุล ได้ช่วยกันแต่งบทเพลงรางวัลลอยกระทง มีครูแก้วเป็นผู้ประพันธ์คำร้อง และครูเอื้อเป็นคนเขียนทำนอง ใช้เวลาแต่งเพลงนี้ไม่ถึง 30 นาที จากนั้นพอซ้อมร้องซ้อมรำ กันจนลงตัว วงดนตรีสุนทราภรณ์จึงได้ขึ้นร้องเพลงรางวัลลอยกระทงครั้งแรก ณ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ในวันลอยกระทง “วันเพ็ญเดือนสิบสอง น้ำก็นองเต็มตลิ่ง เราทั้งหลาย ชายหญิง สนุกกันจริง วันลอยกระทง ลอย ลอยกระทง ลอย ลอยกระทง ลอยกระทง กันแล้ว ขอเชิญน้องแก้วออกมารำวง รำวงวันลอยกระทง รำวงวันลอยกระทง บุญจะส่ง ให้เราสุขใจ บุญจะส่งให้เราสุขใจ บุญจะส่งให้เราสุขใจ บุญจะส่งให้เราสุขใจ” [9-13]

ลอยกระทง

Piano

ทำนอง : แก้ว อัจฉริยะกุล
 ทำนอง : เอื้อ สุนทรสนาน
 เรียบเรียง : วาทีระ ศ.พญิงจักรวาล เติเล็กนัม
 ตรวจทาน : อ.อนุพงษ์ งามคอกุล

จำวง (♩ = 94)

The musical score is written for piano and voice. It begins with a tempo marking of 94 beats per minute. The piano part features a steady bass line with chords in the right hand. The vocal part enters at measure 4 with a melodic line. The score includes fingerings for both hands and a 'rit.' (ritardando) marking at the end of the piece.

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 2 เพลงลอยกระทง

เพลงแขกมอญบางขุนพรหม : เป็นเพลงไทยสำเนียงแขกปนมอญ ดั้งเดิมมีเพลงแขกมอญและเพลงแขกมอญบางช้าง 2 ชั้น ทำนองเก่ามาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลางจึงเกิดเพลงแขกมอญบางขุนพรหมขึ้นอีกเพลงหนึ่ง แขกมอญบางขุนพรหมเป็นเพลงเถา (ประกอบด้วย เพลงอัตราจังหวะ 3 ชั้น (ข้า) 2 ชั้น (ปานกลาง) และชั้นเดียว (เร็ว) บรรเลงติดต่อกันตามลำดับ เพลงแขกมอญบางขุนพรหมสองชั้น ทำนองเก่า มีชื่อว่าเพลงมอญตัดแต่งประเภทหน้าทับปรบไก่อ มี 3 ท่อน ท่อน 1 มี 4 จังหวะ ท่อน 2 มี 4 จังหวะ และท่อน 3 มี 6 จังหวะ นิยมใช้บรรเลงต่อจากเพลงกราวใน และเพลงพม่าห้าท่อน ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงนำทำนองเพลงนี้มานิพนธ์ขยายเป็นอัตราสามชั้นและนิพนธ์ตัดเป็นอัตราชั้นเดียวครบเป็นเพลงเถา เมื่อ พ.ศ.2453 ขณะประทับอยู่พระราชวังบ้านปืน จังหวัดเพชรบุรี และนับเป็นเพลงแรกของพระองค์ เพลงนี้ทรงนิพนธ์สำหรับให้วงโยธวาทิตบรรเลง ทางร้องทรงมอบให้นางเจริญ พาทยโกศลแต่ง มอบให้จำวางทั่ว พาทยโกศล ปรับแนวทำนองเป็นทางสำหรับวงปี่พาทย์ ประทานชื่อว่า เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เพื่อเป็นอนุสรณ์ ตามชื่อตำบลและวังที่ประทับ ลักษณะพิเศษที่ทรงยึดเป็นแนวสำหรับทรงนิพนธ์ตามแบบแผนของเพลงแขกมอญ คือ 1) มีลักษณะเป็นเพลงสามท่อน 2) ทำนองของเพลงสอดแทรกสำเนียงมอญ และ 3) ในจังหวะสุดท้ายของแต่ละท่อนมีทำนองซ้ำ [14]

แขกมอญบางขุนพรหม

Piano

พระราชนิพนธ์ : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

เรียบเรียง : วาทีร์อัคราชกิจจักรวิภา เติ๋นนิม

ตรวจทาน : อ.อนุพงษ์ อนาคตกุล

♩ = 110

6 **A**

11

16

21 1. 2. **B**

27

32

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 3 เพลงแขกมอญบางขุนพรหม (หน้า 1)

แขกมอญบางขุนพรหม

2

พระราชนิพนธ์ : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต
เรียบเรียง : ว่าที่ร้อยตรีหญิงจิรา เหล็กนิ่ม
ตรวจทาน : อ.อนุพงษ์ อนุมาตกุล

37

1. 2. C

42

47

52

57

62

1. 2. rit.

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 4 เพลงแขกมอญบางขุนพรหม (หน้า 2)

เพลงราตรีประดับดาว : เป็นเพลงพระราชนิพนธ์แรกในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงพระราชนิพนธ์มาจากเพลงมอญดูดาวสองชั้น เมื่อ พ.ศ.2472 พระองค์ได้ฟังเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เภา อันเป็นพระนิพนธ์ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์พิณิต ซึ่งเป็นเพลงสำเนียง เป็นมอญ บทร้องที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในตอนชั้นเดียวท่อนสุดท้ายนั้นมีว่า “ชื่อแขก มอญบางขุนพรหมนามสมญา ฉันได้มาจากวังบางขุนพรหม” จึงมีพระราชประสงค์ จะทรงแต่งเพลงเถาในสำเนียงมอญอย่างนั้นบ้าง เพลงที่ทรงเลือกมาเพื่อพระราชนิพนธ์ ขึ้นเป็นเพลงเถานั้น คือเพลงมอญดูดาว สองชั้น ของเก่า เพลงมอญดูดาวของเดิมใช้ หน้าทับมอญ พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพระราชนิพนธ์เพลงโดยใช้หน้าทับ เป็นประเภทปรบไ้ ซึ่งความยาวเป็น 2 เท่าของหน้าทับประเภทสองไม้ ดังนั้นหากทรง คงเนื้อเพลงของเดิม ก็จะได้จำนวนหน้าทับปรบไ้เพียง 5 จังหวะครึ่ง แล้วจึงทรง ประดิษฐ์ทำนองขยายขึ้นเป็นอัตราสามชั้น และตัดแต่งลงเป็นชั้นเดียวจนครบเป็น เพลงเถา กับทรงพระราชนิพนธ์บทร้องขึ้นสำหรับร้องเป็นประจำโดยเฉพาะ วงมโหรีหลวง ซึ่งได้รับพระราชทานต่อเพลงนี้ได้้นำออกกระจายเสียงที่สถานี พิเศษศาลาแดง ประกาศ ชื่อเพลงนี้ว่า “ราตรีประดับดาว” [14]

ราตรีประดับดาว

Piano

พระราชนิพนธ์ ลำดับที่ 2 ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์
เรียบเรียง : ว่าที่ร้อยตรีหญิงกวีลา เกตุอินทร์
ตรวจทาน : อนุพงษ์ อมาตยกุล

$\text{♩} = 110$

A

B

C

rit.

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 5 เพลงราตรีประดับดาว

เพลงเขมรละออองค์ : เป็นเพลงพระราชนิพนธ์ ลำดับที่ 2 ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ จากทำนองเพลงเขมรเอบาง 2 ชั้น ของเก่า สำเร็จครบเป็นเพลงเถา เมื่อปี พ.ศ. 2473 โดยเพลงเขมรเอบาง อัตรา 2 ชั้น ของเก่า เป็นเพลงที่มาจากเพลงเขมรแท้เพลงหนึ่ง เพลงเขมรเอบาง 2 ชั้น นี้ ลีเกบันตนได้นำมาร้องใช้ก่อน มีบทร้องขึ้นว่า “ นกเอี้ยงเต่านา “ แล้วมีคำเขมรแทรกเป็นตอนๆ ต่อมาภายหลังจึงมีผู้ปรับปรุงทำนองให้นุ่มนวลขึ้น ใช้ร้องในการแสดงละครและอื่น ๆ เพลงที่ปรับปรุงขึ้นใหม่เป็นเพลงหน้าทับปรบไก่ มี 2 ท่อน ท่อนละ 4 จังหวะ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขยายขึ้นเป็นอัตรา 3 ชั้น แล้วทรงตัดเป็นชั้นเดียวครบเป็นเพลงเถา ต่อจากนั้นจึงทรงพระราชนิพนธ์ทางร้องขึ้นประกอบทุก ๆ อัตรา บทร้องนั้นทรงใช้บทซึ่งคัดมาจาก บทละครร่ำ เรื่อง “พระร่วง” พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 แต่ทรงแก้ไขเพิ่มเติมบางคำ แล้วทรงตั้งชื่อเพลงขึ้นมาใหม่เปลี่ยนชื่อเดิมคือ เพลงเขมรเอบาง มาเป็น เพลงเขมรละออองค์ บทร้องของ เพลงเขมรละออองค์ ทรงแก้ไขจากบทละครร่ำเรื่อง “พระร่วง” ตอน “ท้าวพันธุม” [14]

เขมรละออองค์

Piano

พระราชนิพนธ์ : พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์
เรียบเรียง : ว่าที่ร้อยตรี จักรกวี ลาเหล็ก
ตรวจทาน : อรุณพร อมาตยกุล

$\text{♩} = 116$

6

12

18

24

29

35

41

1.

2.

rit.

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 6 เพลงเขมรละออองค์

เพลงขับไม้บัณเฑาะว์ : เป็นเพลงทำนองเก่าสมัยโบราณ ใช้บรรเลงในวงขับไม้ มี 4 ท่อน เพลงนี้ รวมอยู่ในตับเรื่องกระแตไต่ไม้ ประกอบด้วย เพลงกระแตไต่ไม้ ขับนกและขับไม้บัณเฑาะว์ เพลงเดี่ยว พระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) แต่งจากเพลง ขับไม้บัณเฑาะว์ ทำนองเก่า ให้เป็นเพลงเดี่ยวสำหรับขอสาม เพลงไหมโรง นายมนตรี ตราโมท แต่งขยายจากเพลงขับไม้บัณเฑาะว์สองชั้นที่เป็นเพลงชุดอยู่ในตับเพลงเรื่อง กระแตไต่ไม้ เมื่อ พ.ศ.2491 โดยแต่งเป็นทางกรอให้วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ของ กรมศิลปากร นำไปบรรเลงให้ประชาชนครั้งแรก ณ สังคีตศาลา ภายในพิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2491 เพลงนี้มีความหมายในเชิงโน้มน้าวจิตใจ ให้สงบ มีปณิธานแน่วแน่ในการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยความเคารพ [14]

ขับไม้บัณเฑาะว์

Piano

เขียนเรื่อง : ว่าที่ร้อยตรีหญิงจักริศา เกตุกัน
ตรวจทาน : อนุพงษ์ อนาคตกุล

A ♩ = 88

B

C

D

rit.

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 7 เพลงขับไม้บัณเฑาะว์

เพลงคำหวาน : เป็นเพลงทำนองเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นเพลงท่อนเดียว อยู่ในเพลงตับ เรื่องนางไฉ่ ที่มีอยู่ 5 เพลง คือ เพลงนางไฉ่ เพลงชมทะเล เพลงลมพัด ชายเขา เพลงคำหวาน และเพลงเข้าหูลุด [13]

Piano

คำหวาน

เรียบเรียง : ว่าที่ร้อยตรีหญิงจักริรา เกล็กนัม
ตรวจทาน : อนุพงษ์ อนุพอกุล

$\text{♩} = 92$

5 **A**

10

15 **B**

20

24 **rit.**

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 8 เพลงคำหวาน

เพลงลาซูดวอ : เป็นเพลงหนึ่งในเพลงชุดการการเต้นรอนเง้งที่เป็นนิยมมาก ทำนองเพลงเพื่อประกอบท่าเต้นของรอนเง้ง ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงของชาวไทยมุสลิม ที่นิยมในหลายจังหวัดภาคใต้ เพลงลาซูดวอ มักนิยมใช้เป็นเพลงแรกของการแสดง ถือเป็นบทเพลงที่ใช้โหมโรง หรือบทเพลงที่ใช้ไหว้ครู ก่อนที่จะแสดงบทเพลงอื่น ๆ ตามความหมายของชื่อเพลงคำว่า ลาซูดวอ หมายถึง เพลง ดวอ หมายถึง สอง อาจจะหมายถึงเพลงที่สอง เพลงสองจังหวะ เป็นเพลงที่เต้นกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ บันไดเสียงที่ใช้ในการสร้างทำนองเพลง เป็นบันไดเสียงไดอาโทนิค ส่วนมากจะใช้บันไดเสียง จีเมเจอร์และจีไมเนอร์ พิกัดเสียงของทำนองไม่เกินคู่ 12 เพอร์เฟค เพลงนี้แปลตาม คำหมายถึงเพลงที่สอง (ดู วอ = สอง) หรือหมายถึง อาจหมายถึงนัยเป็น เธอกับฉัน [14-15]

ลาซมูคูวอ

Piano

เรียบเรียง : ว่าที่ร.ต.ว.ผู้จัดกรวดา เกตุรัตน์
ตรวจทาน : อ.อนุพงษ์ อนาคตกุล

รองเง็ง ♩ = 100

A

6 B

10 C

14 D

19 ♩ = 110 E accel.

24 ♩ = 124 F accel.

28 ♩ = 136 G accel.

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 9 เพลงลาซมูคูวอ

กล้วยไม้ : แต่งและเรียบเรียงขึ้นจากแรงบันดาลใจในความรักและชอบกล้วยไม้
ที่สามารถปรับตัวตามความเหมาะสมกับสภาวะและการเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่
ในทุกสภาพแวดล้อม เป็นพันธุ์ไม้ที่มีดอก ราก ใบ สวยงาม มีความคงทน คู่คุณค่ากับ
รอคอยได้ชื่นชมดอก

Piano

กล้วยไม้

คำร้อง-ทำนอง-เรียบเรียง :
ว่าที่ร้อยตรีหญิงฉวีรดา เหล็กนิ่ม
ตรวจทาน : อนุพงษ์ อนาคตกุล

$\text{♩} = 72$

กล้วย ไม้ เจ้า เอย หอม เชย ชม กลิ่น ของ เจ้า

5 1.
 เจ้า ถ นอม ดู แล มิ คลาย กล้วย พันธุ์ ไม้ สวย สด งด งาม

9 2.
 ไม้ สวย สด งด งาม

rit.

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพที่ 10 เพลงกล้วยไม้

สรุปและการอภิปรายผล

การเรียบเรียงเพลงไทยพื้นบ้านเพื่อฝึกสมาธิและความจำของเด็กโดยเปียโน
เป็นการนำเพลงไทยพื้นบ้านที่นิยมใช้ประกอบการแสดงในภาคใต้มาเรียบเรียงเป็นโน้ต
ดนตรีสากลสำหรับเปียโน ได้แก่ เพลงพัดชา เป็นเพลงที่คณะ หนึ่งตะลุงทุกคณะใช้
เหมือนกันในการบรรเลงตามธรรมเนียมการไหว้โรงหนึ่งตะลุง สำหรับเพลงแขกมอญ

บางขุนพรหม เพลงลาวดวงเดือน เพลงลอยกระทง เพลงคำหวาน เพลงราตรีประดับดาว เพลงขับไม้ขับเงาเขาวัว เพลงเขมรลออองค์ เป็น เพลงไทยภาคกลางที่เป็นที่นิยมและรู้จักแก่นักดนตรีพื้นบ้านทั่วไป นำมาบรรเลงโดยทั่วไป เพลงลาซูดวงเป็นเพลงที่นิยมใช้สำหรับประกอบการเดินร่องเงี้ยวของจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีของนักดนตรีพื้นบ้าน และเพลงกล้วยไม้ เป็นเพลงที่ผู้วิจัยแต่งและเรียบเรียงด้วยตนเอง ที่สามารถนำบรรเลงกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านได้เช่นเดียวกับเพลงไทยพื้นบ้านทั่วไป โดยเพลงไทยพื้นบ้านที่นำมาเรียบเรียงนั้น เรียบเรียงตามหลักทฤษฎีดนตรีสากล แต่ยังคงรักษาทำนองแบบดั้งเดิมเอาไว้

การเผยแพร่บทเพลงเปียโนจากเพลงไทยพื้นบ้านสำหรับฝึกสมาธิและความจำของเด็กสำหรับเปียโน ในเบื้องต้นให้เด็กในความดูแลของผู้วิจัย ได้ฟังเพลงต้นฉบับจากซีดีที่ผู้วิจัยจัดเตรียมจากโปรแกรมจัดพิมพ์โน้ตพบว่า เด็กส่วนใหญ่ไม่เคยฟังเพลงเหล่านี้มาก่อน ยกเว้นเพลงลาวดวงเดือนที่เด็ก ๆ พอรู้จักหรือเคยได้ฟังมาบ้าง จึงได้สอนเพลงให้เด็กฝึกบรรเลงตามศักยภาพของตน โดยแต่ละคนมีความสามารถไม่เท่ากัน บางคนสามารถเล่นรวมทั้งสองมือได้เลย บางคนให้ฝึกแยกมือซ้ายและมือขวา และได้สำเนาโน้ตเพลงทั้ง 12 เพลงมอบให้กับครูสอนเปียโนตามสถาบันการสอนดนตรีต่าง ๆ เพื่อให้ครูได้นำไปสอนกับเด็ก ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ. (2551). **ศิลปะ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- [2] อนุก นาวิกมูล. (2550). **เพลงพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: สารคดี บริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด.
- [3] บุษกร บินทสันต์. (2554). **ดนตรีภาคใต้: การถ่ายทอดความรู้ พิธีกรรม และความเชื่อ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [4] ณัฏชา โสคติยานุรักษ์. (2546). **ทฤษฎีดนตรีสากล**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [5] ณรุทธิ์ สุทธจิตต์. (2541). **เพลงพื้นบ้านท่าโทะ: เนื้อหาดนตรีและการสืบทอด**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [6] กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). **ประวัติครูควน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน พ.ศ.2553**. [แผ่นพับ]. สงขลา.

- [7] Jordan Taylor Sloan. (2015). **Science Shows How Piano Players ‘Brains Are Actually Different From Everybody Else’s’**. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2560, จาก <http://mic.com/articles/91329/science-shows-how-piano-players-brains-are-actually-different-from-everybody-elses>.
- [8] คมสันต์ วงศ์วรรณ. (2553). **ดนตรีหนังตะลุง: กรณีศึกษาคณะนายอ้อม จิตต์ภักดี (หนังอ้อมเท่ง) อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา**. สงขลา. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- [9] สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (ม.ป.ป.). **หนังตะลุงสงขลา**. สงขลา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [10] ควน ทวนยก (ผู้ให้สัมภาษณ์), จักรวิดา เหล็กนิ่ม (ผู้สัมภาษณ์), ที่สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. สงขลา, เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2560.
- [11] สุรัชย์ เหล่าสิงห์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), จักรวิดา เหล็กนิ่ม (ผู้สัมภาษณ์), ที่สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. สงขลา, เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2560.
- [12] นันทวิทย์ นิ้มจจิตร (ผู้ให้สัมภาษณ์), จักรวิดา เหล็กนิ่ม (ผู้สัมภาษณ์), ที่สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. สงขลา, เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2560.
- [13] ประวิศ ประวิติ (ผู้ให้สัมภาษณ์), จักรวิดา เหล็กนิ่ม (ผู้สัมภาษณ์), ที่สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. สงขลา, เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2560.
- [14] ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์. (2542). **สารานุกรมเพลงไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- [15] อติพล อนุกุล. (2550). **บทเพลงรองเง็งคณะอัสสัมมาลา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม.